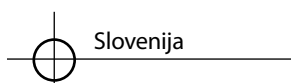

Pregled in analiza razvojnih vizij in potencialov slovenskih mest za opredelitev ključnih ukrepov urbanega razvoja.

Review and analysis of development visions and potentials of Slovenian cities for defining key urban development measures.

UDK: 711.4(497.4) ■ 1.03 Kratki znanstveni prispevek / Short Scientific Article ■ SUBMITTED: September 2018 / PUBLISHED: December 2018

Slovenija

2018-2019

ŠT. PROJEKTA *PROJECT NO.*
V5-1728

TIP PROJEKTA *TYPE OF PROJECT*
Ciljno raziskovalni program CRP 2017

DELOVNA SKUPINA *WORKING GROUP*
izr. prof. dr. Alenka Fikfak (UL FA), asist. Janez P. Grom (UL FA), asist. Miha Konjar (UL FA), prof. dr. Andreja Cirman (UL EF), doc. dr. Melita Balas Rant (UL EF), asist. dr. Matej Nikšič (UI RS), dr. Sabina Mujkič (UI RS)

VODILNI PARTNER *PROJECT LEADER*
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo (UL FA);
izr. prof. dr. Alenka Fikfak (UL FA)

PROJEKTI PARTNERJI *PROJECT PARTNERS*
Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta (UL EF)
Urbanistični inštitut Republike Slovenije (UI RS)

PROJEKT FINANCIRAN S STRANI *PROJECT CO-FUNDED BY*
Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) in
Ministrstvo za okolje in prostor (MOP)

GRADIVO PRIPRAVILI *MATERIALS PREPARED BY*
asist. Miha Konjar; asist. Janez P. Grom, asist. dr. Matej Nikšič,
izr. prof. dr. Alenka Fikfak

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
za arhitekturo

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

INTERNET STRAN *WEB PAGE*
<http://www.fa.uni-lj.si/default.asp?id=3086>

UVODNIK
EDITORIAL
ČLANEK
ARTICLE
RAZPRAVA
DISCUSSION
RECENZIJA
REVIEW
PROJEKT

PROJECT

DELAVNICA
WORKSHOP
NATEČAJ
COMPETITION
PREDSTAVITEV
PRESENTATION
DIPLOMA
MASTER THESIS

VSEBINA

Urejanje in načrtovanje prostora je odraz civiliziranosti, socialne ozaveščenosti, skrbi za urejeno, zdravo in trajnostno okolje ter kulturni odraz vsakega naroda. Pri tem so ključni generatorji razvoja mest, ki se po vstopu v novo tisočletje soočajo z različnimi izzivi, naslednji: vlaganje v konkurenčnost s spodbujanjem obstoječih gospodarskih dejavnosti, inovativnosti in ustvarjalnosti ter privabljanje novih naložb in hkrati doseganje vizije modela visoke kakovosti življenja. Kot posledico različnih strategij, vizij in razvojnih odločitev prepoznamo v prostoru razlike v stopnji razvitosti lokalnih skupnosti oziroma mest. S ciljem postopnega zmanjševanja razlik v razvitosti, z istočasnim zagotavljanjem vzdržnega in trajnostnega razvoja celotnega prostora Slovenije, je pri pripravi razvojnih politik mest potrebno poznati dejavnike, ki te razlike povzročajo in hkrati omogočajo razvoj strateških potencialov, ki bodo postali osnovno gonilo razvoja mest. S ciljem zagotoviti, da slovenska mesta tudi v širšem evropskem prostoru ostanejo konkurenčna, privlačna za bivanje in ekonomski razvoj, je potrebno okrepiti vsebinsko celovitost načrtovanja, pri čemer morajo biti obravnavane in vnaprej usklajevane različne komponente in vidiki mestnega razvoja, ki ga opredeljujejo (in omejujejo) mehanizmi tržnega gospodarstva.

Glavni namen raziskovalnega projekta je prepoznati glavne razvojne potenciale slovenskih mest. V kontekstu tržno naravnane družbeno-ekonomskega sistema je urejanje prostora v splošnem in razvojno specifičnem smislu močno pogojeno z ekonomskimi gibanji in trendi. Potenciale je moč določiti skladno z razvojnimi vizijami in vizijami delovanja različnih deležnikov v mestu, ki generirajo ekonomsko aktivnost in moč mesta. Hkrati so pomembni socialni in okoljski parametri, ki vplivajo na zviševanja bivalne kvalitete v mestih. Predlagani ukrepi, ki so trdno vpeti v ekonomsko in administrativno-upravno realnost slovenskega prostora, naj bi pripomogli k izboljšanju in večji izkoriščenosti socialnih, prostorskih in okoljskih kakovosti slovenskih mest. V raziskavo so vključeni trije temeljni vidiki razvoja: ekonomski vidik, socialni vidik in okoljski vidik; na podlagi teh je cilj raziskave ugotoviti možnosti uvajanja ukrepov, ki bodo omogočali dvig kakovosti bivanja in konkurenčnosti slovenskega urbanega prostora.

Metoda dela v 1. fazi raziskave (2018)

Raziskovalni projekt je zastavljen interdisciplinarno. Vključeni so strokovnjaki s področja urbanizma, arhitekture, prostorskega načrtovanja, upravljanja in ekonomije. Raziskovalno ogrodje projekta v temelju sledi paradigmi trajnostne zasnove in upravljanja urbanih okolij, ki ima za cilj preseči današnje mehanicistične in statične oblike določanja rabe prostora in njegovega upravljanja. Predlagani pristop vključuje delovanje, ki zagotavlja prisotnost javnega interesa tudi v zasebnih in parcialnih posegih v urbani prostor. Projekt je razdeljen v dve fazi oz. štiri glavne delovne sklope:

R_1: pregled in analiza

Sklop obsega pregled relevantne literature s področja urbane ekonomije in gospodarstva, kakovosti celovitega bivanjskega okolja, urbana regija,

trajnostni prostorski razvoj in trajnostna mesta, urbano zdravje, degradirana urbana območja, revitalizacija prostora, prostorske vizije in strategije. Sledi podrobna proučitev tujih primerov, predvsem aplikativnih, z vidika naprednega urbanega razvoja. Pregled literature bo opravljen na podlagi zastavljenega cilja: možnosti upravljanja procesov načrtovanja in izvedbe v slovenskem poslovnem prostoru. Vzporedno s tem prvi sklop obsega pregled registrov in obstoječih podatkov s ciljem opredeliti kakovostnih vzorcev za izvedbo raziskave, ki bo razčlenjena na tri področja: gospodarska vizija, socialno okolje in okoljski kazalniki kakovosti.

R_2: Izvedba raziskave

Na podlagi povzetkov in rezultatov sklopa R_1, drugi sklop predvideva raziskavo razvojnega stanja mest v Sloveniji z vidika gospodarskega razvoja in možnosti uvajanja sodobnih ukrepov urbanega razvoja. Oblikovan je nabor kazalnikov, ki bodo v pomoč pri nadaljnjih raziskavah katerih cilj je prepoznati potenciale razvoja mest. Pomemben cilj sklopa je definiranje začetnega nabora možnih ukrepov urbanega razvoja z uporabo premišljenih in učinkovitih principov financiranja projektov kot celovite teritorialne naložbe. Dodatno sklop obsega analize stanje lokalnih skupnost z vidika aktivnosti v urbanem prostoru (civilne iniciative kot oblike neformalne participacije pri sprejemanju odločitev o posegih v prostor), z vidika gospodarstvenikov ter z vidika kakovosti bivanja. V ta namen bo v 2. fazi raziskave opravljeno terensko delo z razgovori oz. anketami med različnimi deležniki.

Rezultati prve faze kažejo na različen vpliv ravni obravnave mest po treh raziskanih vidikih (ekonomski, socialni in okoljski). Medtem ko pri ekonomskem vidiku zbrani podatki, kazalniki na ravni občin oziroma mest že kažejo na nekatere razvojne potenciale mest, je pri socialnem in okoljskem vidiku na podlagi kazalnikov, ki temeljijo na statističnih podatkih, skoraj nemogoče enotno opredeliti potenciale. S tovrstni kazalniki na ravni občin namreč ni moč zajeti pomena lokacije za posamezne potenciale, saj ne upoštevajo prednosti in pomanjkljivosti, ki jih prinašajo prostorske značilnosti. Prav tako z zajemom demografskih kazalnikov na ravni občine ni mogoče prepoznati potenciala, ki ga za razvoj mesta predstavlja vključevanje prebivalcev v razvojne strategije. Prostorske razlike, ki na socialne in okoljske potenciale vplivajo, tako na ravni občin ni moč upoštevati, kar kaže na presplošno zbiranje podatkov in potrebo po analizi na nižjih, podrobnejših prostorskih ravneh.

V naslednji fazi raziskave (leto 2019) se bomo osredotočili na naslednje aktivnosti, ki bodo potrdile ali ovrgle rezultate 1. faze.

R_3: Obdelava podatkov

Tretji sklop bo obsegal obdelavo pridobljenih podatkov in pregled pripravljenega kartografskega gradiva glede na podatke, terensko delo ter analizo vizij dokumentov (na primeru 4 izbranih mest). Izvedena bo sistematična obdelava podatkov in analiza le-teh. Sklop sloni na pridobitvi vpogleda v sodobne oblike gospodarstev, aktivnosti, socialnih odnosov in aktivnosti v lokalnih skupnostih, načel »zdravega« okolja in družbe, odnosa med deležniki v prostoru, izboljšavo financiranja urbanega razvoja ipd. Vizije

potencialov razvoja bodo tako preverjene preko treh nivojev: delovanje gospodarstva, aktivnosti deležnikov v socialnem okolju in glede na kakovost bivanja, na katerega vpliva stanje okolja in razmere v prostoru. Cilj je pridobiti celoviti pregled pridobljenih podatkov z vidika opredeljevanja ukrepov urbanega razvoja za definiranje principov celovitih teritorialnih naložb.

R_4: Ukrepi urbanega razvoja

Četrti delovni sveženj je namenjen preveritvi vseh zbranih raziskovalnih podatkov in opravljenega raziskovalnega dela z namenom opredelitve učinkovitih ukrepov vodenja in financiranja urbanega razvoja. Osrednji vsebinski del tega sklopa je izdelava priporočil za posamezne deležnike in vzpostavitev sistemov medsebojnega sodelovanja. Preverjena bo uspešnost predhodno opravljenih korakov raziskave ter predlagane metodološke dopolnitve pristopov po posameznih področjih (predvsem R_2 in R_3). V četrtek delovnem sklopu bodo opredeljene tudi možnosti »trajnosti« raziskave v obliki prenosa znanja enoletnega projekta na različne deležnike v prostoru (možnosti nadaljevanja v obliki izobraževanja).

Zaključek

Raziskava celovito in časovno neobremenjeno evidentira, valorizira in določa usmeritve in ukrepe za izboljšanje urbanega razvoja mest. Raziskava kaže na pomembnost uspešnega financiranja urbanega razvoja, ki je mogoče le z izvajanjem premišljenih ukrepov urbanega razvoja, določenih na podlagi prepoznanih potencialov mest. V projektu bo razvit nov metodološki pristop za prepoznavanje urbanega razvojnega potenciala za specifiko slovenskega urbanega prostora. Metodologija, ki sloni na raziskovalnem kombiniranju že uveljavljenih in novih analitičnih orodij (preplet statističnih podatkov s preveritvijo stanja na terenu kot tudi odzivnosti javnosti) za prepoznavanje razvojnih potencialov mest, je doprinos k razvoju znanstveno-raziskovalnih pristopov na področju urejanja urbanega prostora, saj je zasnovana kot splošno uporaben pristop, ki ga je mogoče ponavljati v različnih kontekstih in okoljih. Hkrati prinaša konkretna nova strokovna spoznanja o razvojnih potencialih konkretnih slovenskih mest, ki temeljijo na pregledu statističnih in drugih javno dostopnih podatkov dopolnjenih s ciljnim terenskim zbiranjem in analizo podatkov, ki so interpretirani na inovativen in slovenskemu kontekstu prilagojen način. Pri tem metodologija temelji na izrazitem prepletu treh osnovnih vidikov (ekonomski, okoljski in socialni) in je plod interdisciplinarnega sodelovanja med urbanistično in ekonomsko stroko, ki morata z ostalimi podpornimi strokami združiti moči, da pride do pravih razvojnih prebojev. Ugotovitve raziskave bodo imele poleg znanstvenih tudi izrazito aplikativne rezultate, ki bodo lahko uporabni za izboljšanje procesov na področju prenove, načrtovanja in gradnje v mestih v okviru financiranja najprimernejših ukrepov urbanega razvoja.

ABSTRACT

Spatial management and planning is a reflection of the civilization, social awareness, endeavours for a maintained, healthy and sustainable environment, and as such a reflection of a culture of every nation. Cities play an important role as engines of growth and development. In the new millennium cities face various challenges, such as: investing in competitiveness by promoting existing economic activities, innovation and creativity, and attracting new investment while achieving a vision of a high quality of urban life, in particular through good practice in sustainable urban development. In Slovenia differences in the development level of local communities (towns, cities) occur. The aim is to gradually reduce these differences, while ensuring sustainable and resilient development of the whole territory of Slovenia. When drafting city development policies, it is necessary to understand the factors that caused these differences and to recognize different development potentials as key factors. Only in this way it is possible to overcome various challenges that cities face and to contribute to the effectiveness of the local communities.

The main purpose of the research project is to identify the main development potentials of Slovenian cities in the context of a market-oriented socio-economic system in which spatial planning in general, and the development of cities in a specific sense, is strongly dependent on economic trends. City development potentials are determined in accordance with the development and executive visions of the various stakeholders that generate or have a potential to generate the economic activity of a city, while taking into account and verifying the social and environmental parameters that further affect the increase in the quality of life in the cities. The main objective of the project is to propose urban development measures that lead to the improvement of the quality of urban areas in Slovenia by upgrading social, spatial and environmental qualities. The research project is set up interdisciplinary. The participating experts are coming from the fields of urban planning, architecture, spatial planning, management and economics. The research framework of the project follows the paradigm of sustainable urban planning and management, which aims to overcome today's mechanistic and static forms of land use planning and management. The proposed approach includes actions that ensure the presence of public interest also in private and partial interventions in urban space.

Slika 1: Trajnostni razvoj slovenskih mest. Prepoznavanje in izkoriščanje potencialov, primer koncepta »mesto znanaja« razvitega v okviru urbanistične delavnice za območje Ljubjana Bežigrad-Stožice. Vir slikovnega gradiva: Mesto znanja, City of Knowledge – COK, UL, Fakulteta za arhitekturo, 2008; mentorji: prof. mag. Peter Gabrijelčič,izr. prof. dr. Alenka Fikfak; študentje: Janez Peter Grom, Matjaž Suhadolc, Aleš Benet.